

'Wees zuinig op de bollenschuren'

Bollenstreek ontdekt eigen erfgoed

De Bollenstreek heeft zijn eigen cultuurhistorisch erfgoed ontdekt: de bollenschuren. Er is het laatste jaar een toenemende belangstelling voor deze uiterst functionele gebouwen, die zeer karakteristiek zijn voor deze regio. Voor het behoud en hergebruik van deze schuren ijvert architect Jos Warmenhoven uit Voorhout al enkele jaren. 'Wees zuinig op de bollenschuren' zegt hij bij herhaling tegen de bollenboeren. En het ziet er naar uit dat hij langzaam maar zeker de wind meekrijgt.

Enkele jaren geleden werd actie gevoerd voor het behoud van een bollenschuur in Warmond. De actie had succes; de schuur is er nog.

Drogen

De bollenschuren hadden in dit teeltproces een belangrijke functie: het drogen. De eerste schuren werden gebouwd in de periode 1880-1910. Ze waren meestal van hout. De bollen werden gedroogd op stellingen. Die stellingen maakten vaak deel uit van de constructie. Natuurlijk zaten in de muren veel ramen en luiken om goed te kunnen ventileren. Deze oudste bollenschuren hebben vaak een zadeldak of een mansardekap.

De latere schuren waren veelal van steen en kregen twee of drie verdiepingen, maar dan met een plat dak. Vanaf 1920 werden de bollen in cellen behandeld, ventilatie was dus minder nodig en de ramen en deuren werden kleiner. Na 1950 werden bollenschuren vaak vrij indeelbare ruimten, met grote overspanningen in staalconstructies. De functie van het drogen is er niet langer aan af te lezen.

Maar er is meer dan alleen de bollenschuren. De 'bloembollenarchitectuur' omvat ook fraaie woningen van bollenkwekers, daterend van rond de eeuwwisseling, en gebouwen van instellingen op het terrein van de bloembollencultuur. Vanaf de jaren '20 zorgden vaak architecten voor de ontwerpen voor de gebouwen, vooral toen bleek dat een bijzondere bollenschuur het goed deed bij de buitenlandse bollenkopers.

In de afgelopen jaren zijn talloze bollenschuren gesloopt. Bij een inventarisatie aan het eind van

De bloembol kwam al in de tweede helft van de 16de eeuw ons land binnen vanuit Azië. Pas vanaf de helft van de vorige eeuw ontwikkelde de bloembollencultuur zich in het gebied tussen Haarlem en Leiden. De omstandigheden waren hier gunstig: de kalkrijke zandgrond bleek zeer geschikt voor deze teelt, de duinen vormden een natuurlijke bescherming tegen de wind en de regeling van de waterstand was verzekerd door molens en gemalen. Ook tegenwoordig breidt de handel in bloembollen zich nog uit. Er zijn zelfs nieuwe teeltcentra, bij voorbeeld in de IJsselmeerpolders. Het teeltproces verloopt als volgt. In het najaar worden de bollen geplant. Tijdens de winter worden de vaak beschut gelegen velden met stro bedekt om

de bollen tegen de kou te beschermen. In de lente gaan de bloemen bloeien, waarna ze worden 'gekopt': de bloem wordt bovenaan de steel afgesneden. Vervolgens sterven de planten af op het veld, waardoor de bol in plaats van de bloem de gelegenheid krijgt alle energie op te nemen en zich te vermeerderen. In de zomer worden de bollen gerooid en in grote manden verzameld. Daarna begint het pellen, waarbij de nieuwe bolletjes van de oorspronkelijke bol worden gehaald. De nieuwe bolletjes zijn het plantgoed voor het volgende jaar, de oorspronkelijke bollen worden verkocht, na in de bollenschuren gesorteerd en gedroogd te zijn.

Vervallen bollengebouw in Sassenheim, vlakbij de ruïne van Teylingen, in de stijl van de Amsterdamse School. Momenteel wordt bekeken of hergebruik mogelijk is, bij voorbeeld door er woningen en atelierruimten in te maken.

gepraat. Er is sprake van een positieve verandering, velen hebben meer oog gekregen voor de bollenschuren: zeer functionele gebouwen met een eigen schoonheid.' Enkele van deze gebouwen zijn intussen genomineerd voor de rijksmonumentenlijst, maar echte bescherming is er nog niet.

Warmenhoven denkt dat het volledig verdwijnen van de oude bollenschuren de dood voor de streek zou zijn. 'Dat zou net zoiets zijn als Kinderdijk zonder molens' zegt hij, 'dat mag niet gebeuren.'

Voor de Monumentencommissie Voorhout, waarvan hij deel uitmaakt, heeft hij een boekwerkje samengesteld over wat er nog is. Wat hij heel graag zou willen, is een beleidsplan van de streek voor behoud en hergebruik van de bollenschuren. Maar dan zouden wel alle tien bollengemeenten mee moeten doen, bijvoorbeeld via het Samenwerkingsorgaan Duin – en Bollenstreek. Zo zou een aantal richtlijnen moeten worden opgesteld voor behoud en hergebruik van bollenschuren. Warmenhoven: 'De gemeenten zouden extra subsidiepotjes moeten maken voor bollenarchitectuur, een bureau zou moeten nagaan of er voor bepaalde objecten toeristische mogelijkheden zijn en er zou een stichting tot behoud van bollenschuren moeten komen.'

Voorlopig kan Jos Warmenhoven dus nog verder.

Wibo Burgers, medewerker industrieel erfgoed.

Kwekerswoning in Voorhout, genomineerd voor de Rijksmonumentenlijst.

de jaren '80 in het kader van het Monumenten Inventarisatie Plan (MIP) kwamen de onderzoekers tot ongeveer honderd bollenschuren, die behouden zouden kunnen worden.

Warmenhoven heeft in 1995/1996 deze lijst nagelopen. 'Er waren er al heel wat verdwenen', weet hij, 'ik schat dat er zo'n tien procent per jaar wordt gesloopt.' Hij voegt eraan toe: 'Dit jaar zijn er zeker al een stuk of tien omver gegaan, waaronder een fraaie bollenschuur vlak achter de Keukenhof.'

Niet ontevreden

Toch is de architect niet helemaal ontevreden over zijn activiteiten voor het behoud van bollenschuren in de afgelopen twee jaar, ook al is er nog veel te doen.

'Ik heb flink rondgetoeterd, lezingen gehouden en met de provincie en gemeentebestuurders

Eenvoudige houten bollenschuur in Hillegom.